כיתה י' | חינוך פיננסי | יחידה 2 · שיעור 4 | 45 דק' | מתאים לממלכתי ולממלכתי-דתי

# ⚖️ תפקיד המדינה בשוק העבודה ועבודה מאורגנת

## 🎯 מטרות השיעור

- להכיר דרכים שבהן המדינה מגינה על עובדים: חוקי עבודה, שכר מינימום ופיקוח
- להבין מה זה עבודה מאורגנת: ארגון עובדים, ועד והסכם קיבוצי
- לדעת לאן פונים כשזכויות בעבודה נפגעות

## 🚪 פתק כניסה (2 דקות)

בתחילת השיעור כל תלמיד עונה על פתק, בלי ציון:

1. מה עושים אם מעסיק לא משלם לכם על שעות שעבדתם?
2. שמעתם על "שביתה"? למה עובדים שובתים?
3. האם לדעתכם המדינה צריכה להתערב ביחסים בין עובד למעסיק? למה?

**למורה:** 1. בשיעור: מתעדים שעות, פונים בכתב, ואם צריך פונים לגורם מוסמך. 2. שביתה היא כלי של עובדים מאורגנים לשפר תנאים. 3. אין תשובה נכונה; זה בסיס לדיון. אין צורך לתקן עכשיו.

## 🔑 מושגי מפתח

**שכר מינימום**
השכר הנמוך ביותר שמותר לשלם לפי חוק. לנוער יש שכר מינימום מיוחד לפי גיל.

**חוקי מגן**
חוקים שקובעים זכויות שאי אפשר לוותר עליהן, כמו שעות עבודה, מנוחה, חופשה ותלוש שכר.

**ארגון עובדים**
גוף שמייצג עובדים מול מעסיקים; הגדול בישראל הוא ההסתדרות.

**הסכם קיבוצי**
הסכם בין ארגון עובדים למעסיק או לענף שלם, שקובע תנאי עבודה לכל העובדים שבו.

**בית הדין לעבודה**
בית משפט מיוחד שדן בסכסוכים בין עובדים למעסיקים.

## 📖 הסבר למורה

ביחסי עבודה יש לרוב פער כוחות: למעסיק יש יותר מידע ויותר כוח מאשר לעובד בודד, במיוחד לעובד צעיר. לכן המדינה מתערבת בכמה דרכים: חוקי מגן שקובעים זכויות מינימום (שכר מינימום, שעות עבודה ומנוחה, חופשה, תלוש שכר, הפרשה לפנסיה), פיקוח ואכיפה, ובתי דין לעבודה שדנים בסכסוכים.

עבודה מאורגנת היא דרך נוספת לצמצם את פער הכוחות: עובדים מתאגדים בארגון עובדים, בוחרים ועד, ומנהלים משא ומתן משותף מול המעסיק. התוצאה יכולה להיות הסכם קיבוצי שחל על כל העובדים במקום העבודה או בענף. כשהמשא ומתן נתקע, לעובדים יש כלים כמו שביתה, בכפוף לחוק.

לבני נוער יש הגנות נוספות בחוק עבודת הנוער: הגבלות על שעות ועל עבודה בלילה, ושכר מינימום לנוער. את הסכומים והפרטים העדכניים בודקים באתר משרד העבודה לפני השיעור.

## 👩‍🏫 פעילות בכיתה

1. פתק כניסה (2 דקות): שלוש שאלות קצרות (ראו למעלה).
2. פתיחה: יואב, בן 16 (דמיוני), עובד בבית קפה. המעסיק אומר לו: "אצלנו אין תלוש, ומשלמים במזומן לפי מה שנראה לי". מה הבעיה?
3. הסבר: פער כוחות, חוקי מגן, שכר מינימום ובית הדין לעבודה; עבודה מאורגנת והסכם קיבוצי.
4. בקבוצות: כל קבוצה מקבלת מקרה דמיוני (שעות נוספות בלי תשלום, פיטורים בלי שימוע, עבודה בלילה של נער) ומחליטה: איזו זכות נפגעה ולאן פונים.
5. דיון: יתרונות וחסרונות של שביתות, למשל לנוסעים ברכבת או להורים בשביתת גנים. מילוי דף העבודה.
6. כרטיס יציאה (2 דקות). מי שסיים מוקדם: ★ חלק אקסטרה.

## 💡 הערות למורה

השיעור לא מציין סכומים של שכר מינימום כי הם מתעדכנים. לפני השיעור בודקים את הסכומים העדכניים באתר משרד העבודה (שכר מינימום לנוער ולבגירים). נושא העבודה המאורגנת עלול להיות פוליטי; מציגים את שני הצדדים.

שיעור קשור לכיתה ט': חוקי העסקת נוער וזכויות עובדים.

## ❓ שאלות תרגול (בודקים בלחיצה)

**1. מה זה שכר מינימום?**

השכר הממוצע | השכר הנמוך ביותר שמותר לשלם לפי חוק | השכר של מנהלים

שכר בלי מס

**2. מי מייצג עובדים במשא ומתן מול המעסיק?**

רשות המסים | ארגון עובדים או ועד | הבנק | העירייה

**3. לאן פונים בסכסוך בין עובד למעסיק?**

לבית הדין לעבודה | לבית המשפט לתעבורה | לבנק ישראל | לרשות המסים

**4. מה זה הסכם קיבוצי?**

הסכם בין שני חברים | הסכם בין ארגון עובדים למעסיק שקובע תנאים לכל העובדים | חוזה שכירות | הסכם קנייה

## 🎟️ כרטיס יציאה (2 דקות)

בסוף השיעור כל תלמיד כותב על פתק:

1. כתבו שתי דרכים שבהן המדינה מגינה על עובדים.
2. מה ההבדל בין חוק לבין הסכם קיבוצי?

**תשובות אפשריות:** 1. למשל: שכר מינימום, חוקי מגן (שעות, מנוחה, חופשה, תלוש), פיקוח, בית הדין לעבודה. 2. חוק חל על כולם במדינה; הסכם קיבוצי חל על עובדים במקום עבודה או בענף מסוים, ולרוב נותן יותר מהחוק.

## 🏠 משימה עם המשפחה

משימה קצרה לבית (10–15 דקות), לעשות יחד עם בן משפחה:

1. שאלו בן משפחה: האם במקום העבודה שלו יש ועד עובדים או הסכם קיבוצי?
2. מה הוא חושב על שביתות: מתי הן מוצדקות ומתי לא?
3. כתבו זכות אחת בעבודה שהוא חושב שכל נער צריך להכיר.

📌 ציר 3 בתוכנית החינוך הפיננסי של משרד החינוך: שוק העבודה בעולם משתנה.

📝 **בדף העבודה**

פתק כניסה, 5 תרגילים, ★ חלק אקסטרה למתקדמים וכרטיס יציאה. מחוון מלא בעמוד השני. למתקשים יש דף עם תמיכה: מחסן מילים, שאלות הקפה ומשפטי פתיחה.

המידע כללי ואינו ייעוץ פיננסי או משפטי מותאם אישית. כל המספרים והשמות בשיעור דמיוניים.

מחוון למורה

# מחוון: תפקיד המדינה בשוק העבודה ועבודה מאורגנת

🚪 **פתק כניסה:** 1. בשיעור: מתעדים שעות, פונים בכתב, ואם צריך פונים לגורם מוסמך. 2. שביתה היא כלי של עובדים מאורגנים לשפר תנאים. 3. אין תשובה נכונה; זה בסיס לדיון. אין צורך לתקן עכשיו.

1. ב. כי יש פער כוחות בין עובד למעסיק
2. א. הזכות לתלוש שכר
3. הזכות לתלוש שכר ולשכר לפי חוק. לתעד שעות, לבקש תלוש בכתב, להתייעץ עם הורה, ואם צריך לפנות למשרד העבודה או לארגון לזכויות נוער עובד.
4. יחד יש להם כוח מיקוח גדול יותר; קשה למעסיק להחליף את כולם, והם יכולים לנהל משא ומתן משותף.
5. יתרון: יכולה לשפר תנאים ושירות לאורך זמן. חיסרון: פוגעת בשירות לציבור בזמן השביתה.

**★ חלק אקסטרה למתקדמים**

6. $(35 - 30) \times 60 = 300$ ₪.
7. בעד: עלות עבודה גבוהה יותר. נגד: שכר מינימום מגן על עובדים חלשים ומגדיל צריכה. לקבל עמדה מנומקת.

🎟️ **כרטיס יציאה:** 1. למשל: שכר מינימום, חוקי מגן (שעות, מנוחה, חופשה, תלוש), פיקוח, בית הדין לעבודה. 2. חוק חל על כולם במדינה; הסכם קיבוצי חל על עובדים במקום עבודה או בענף מסוים, ולרוב נותן יותר מהחוק.